

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

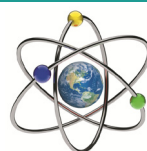
№4(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 242 sahifa,
2-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Yangi O'zbekistonning mintaqaviy va global geosiyosiy pozitsiyasi: milliy o'zlik va media reprezentatsiya tahlili	16
Salim Doniyorov	
Axborot kommunikatsiya texnologiyalari vositasida o'quvchilarning adabiy tahlil kompetensiyasini shakllantirish	21
Djo'rayev Yorqin Xolnizozovich, Xoldarova Gulchehra Tajibayevna	
Adabiy tahlil kompetensiyasini shakllantirishda elektron darsliklar va multimedia vositalaridan foydalanish.....	26
Djo'rayev Yorqin Xolnizozovich	
Ta'limdagi hurfikrlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	29
Yunusov Dilshod Raxmatovich	
Boshlang'ich ta'limda kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	32
Aliqulova Habiba Bahranovna	
Ayollar boksida jismoniy tayyorgarlikning yosh qizlar salomatligiga ta'siri	36
Majidov Ruslan Rustam o'g'li, Komilova Ismigul O'ktamjon qizi	
Talaba-yoshlarda internet risklarning oldini olishning pedagogik modeli	41
Muradova Maftuna Komilovna, Mamadaliyeva Umida Isroiljonovna	
Диагностика креативности студентов педагогических вузов в процессе изучения специальных дисциплин.....	44
Уразова Марина Батыровна, Соибова Толифа Дилмуродовна	
STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ kompetentlikni shakllantirishning metodik xususiyatlari.....	49
Tashibekova Munajat Xoshimovna	
Mariya Montessori ta'limida bolalarning mustaqilligini va ijodiy faoliyatini rivojlantirishning pedagogik-didaktik shart-sharoitlari.....	53
Asqarova Ma'mura Sadriddinovna	
O'spirinlik yoshida namoyon bo'ladigan agressiv xulqning psixologik xususiyati	59
Atajanova Xurjon Pirnazar qizi	
O'zbekiston jurnalistikasining rivojlanishida jadidlarning o'rni: jurnalistikada yangi trend	64
Murtozayeva Nigora Murtoza qizi	
Virtual ta'lim texnologiyasining ta'lim jarayonini takomillashtirishdagi ahamiyati.....	67
Muxsiyeva Aziza Shamsitdinovna	
Kelajakdagi o'qituvchilarning pedagogik kreativligini ta'limiy o'yinlar orqali rivojlantirish yo'llari	69
N. A. Musayeva	
Talabalarda lisoniy tafakkurni shakllantirishga psixolingvistik yondashuvning didaktik tamoyillari	76
Odiljonova Kamola Abduvosit qizi	
Strategies for Overcoming Difficulties in Using Authentic Materials in English Language Teaching	81
Qosimov Jaloliddin Abduvali o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik imkoniyatlari	84
Qurbonova Buzaynab Nurmuxammadiyevna	
Inspektor-psixologlarda ijtimoiy-psixologik kompetentlikning kasbiy faoliyatdagi ahamiyati	87
Raxmanova Dilnoza Farmanovna	
Qo'ng'iro't tumani toponimlarining leksik-semantik va genetik xususiyatlari	90
Shamshaddinova Saodat Saparbayevna	
Variativ yondashuv asosida 5–9-sinf o'quvchilarida valeologik madaniyatni rivojlantirishning didaktik modeli va metodik ta'minoti	93
Shamuratov Asqar Abdullayevich	

The Structural Composition and Developmental Stages of Critical Thinking Skills.....	98
<i>Shuxratjon Ismoiljonov Boymirza o'g'li</i>	
Yosh rahbar kadrlarni lavozimlarga tayinlashning psixologik xususiyatlari.....	106
<i>Sobitov Otabek</i>	
O'zbekistonda erta turmush qurish masalasi va uning psixologik tahlillari.....	111
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Adaptiv sportning inklyuziv ta'lim tizimida alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan o'quvchilarning jismoniy va funksional rivojlanishidagi ahamiyati.....	114
<i>Xasanova Sarvinoz To'liqinjon qizi</i>	
Yosh futbolchilarda texnik mahoratni rivojlantirishda differentsiallashgan mashg'ulotlar modelini qo'llash samaradorligi	118
<i>Zayniddinov Tojiddin Baxriddinovich</i>	
Фразеологизмы как носители культуры: проблемы перевода и методы обучения	123
<i>Хамидова Гулноза Турсунбой кизи</i>	
Talabalarni kreativ yondashuv asosida tarbiyaviy–innovatsion faoliyatga tayyorlash jarayonlari.....	127
<i>Adizova G. M.</i>	
Iqtidorli bolalarni psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash	131
<i>Ismoilova Adolat Anvarovna</i>	
STEAM – ta'lim texnologiyasi asosida o'quvchilarning fazoviy tasavvurlarini rivojlantirish metodikasi	134
<i>So'fiboyeva Gulchehra Mamurjonovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko'nikmalar va kompetentlikni shakllantirishning pedagogik asoslari.....	138
<i>Fayzullayeva Xovoxon Xayrullo qizi</i>	
Inklyuziv ta'limga muhtoj bolalar bilan ishlashda tarbiyachining roli.....	142
<i>Mansurova Lobar Luqmon qizi, Boqiyeva E'zoza Mashrab qizi</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bor bolalarni ta'lim-tarbiyalashning ilmiy-pedagogik asoslari.....	146
<i>Tojiboyeva Osiyoxon Alisher qizi</i>	
Xalqaro ta'lim tashkilotlari faoliyatining nazariy asoslari.....	150
<i>Abdusamadova Aziza Kamoliddin qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni ijtimoiy texnologiyalar asosida ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlash tizimi sifatida.....	153
<i>Shanazarov Otabek</i>	
Maktabgacha ta'limda STEAM yondashuvini loyiha asosida joriy etishning pedagogik strategiyalari	158
<i>Radjapova Xuzra Tirkashevna, Abdullayeva Sarviniso</i>	
Matematika ta'limida modellashtirishning psixologik va metodik asoslari: disum loyihasi tahlili.....	161
<i>Xaydarov Xurshid Ismatovich</i>	
Darsdan tashqari mashg'ulotlarda gandbolchilarning tezkorligini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	166
<i>Ismatullayeva Zuhra Rustam qizi</i>	
Osiyo xalq o'yinlari asosida jismoniy tarbiya jarayonini samarali tashkil etishning pedagogik shartlari	170
<i>Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning innovatsion kompetentligini shakllantirishda klasterli ta'lim muhitining imkoniyatlari.....	173
<i>Abduraxmanov M. B.</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tanqidiy fikrlash.....	178
<i>Chinaliyeva Ayjamal Baxitjanovna</i>	
Talabalarda raqamli ta'lim madaniyatini rivojlantirish.....	181
<i>Eshqurbonova Nafisa Bahodir qizi</i>	
Blended Educational Technologies in Higher Education: A Systematic Analysis of Foreign Research.....	183
<i>Fozilova Maxina Adashevna</i>	
Voyaga yetmaganlarda deviant xulq shakllanishida ijtimoiy-psixologik omillarning roli.....	188
<i>Galdiyeva Mehribon Durdiyevna, Saydazimov Alisher Nurali o'g'li</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Boshlang'ich tayyorlov guruhida ulotqirish texnikasi elementlarini o'rgatish samaradorligi.....	191
<i>Hayitmurodova Nasiba Abdusalimovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tarbiya fanini o'qitishning metodik tayyorgarligini takomillashtirish zaruriyati.....	197
<i>Inoyatova Zulfiya Xamdamovna</i>	
Talabalarni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga jalb etishning metodologik asoslari.....	199
<i>Karimova Madinabonu Dilshodbek qizi</i>	
Kompetentligini baholash mezonlari va indikatorlarini ishlab chiqish	203
<i>Kayumov Oybek Achilovich</i>	
Kasbiy refleksiya asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini rivojlantirish.....	209
<i>Miraxmedova Mubina Mirxalil qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq ko'nikmalarini rivojlantirish.....	211
<i>Nisanbayeva Akmaral Kaldibayevna</i>	
Maxsus ta'lim dasturlari orqali iqtidorli talabalarining ijodiy salohiyatini rivojlantirish	214
<i>Rayimova Shahlo Sobirjon qizi</i>	
STEAM ta'limida ijtimoiy intellektni rivojlantirish metodlari	217
<i>Toshev Elbek Choriyevich</i>	
Innovatsion texnologiyalar va ularning tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlash tizimidagi roli.....	223
<i>Usmanov Botir Allaberdievich</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda volontyorlik faoliyatining ahamiyati.....	227
<i>Xalilova Dilnoza Furkatovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda robototexnikaning ahamiyati va o'rni	230
<i>Xodiyeva Dilrabo Pirimovna</i>	
Working With Visual AIDS in Teaching English in Primary Education	233
<i>Yunusova Nodira Akhmadjanovna</i>	
Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari	237
<i>Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna</i>	

TEATR TEXNOLOGIYALARINI MAKTABGACHA TA'LIMG INTEGRATSIYA QILISHNING PEDAGOGIK SHARTLARI

Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi

Alfraganus universiteti pedagogika kafedrası 1-kurs magistranti

Salimova Dilmira Farxodovna

Alfraganus universiteti pedagogika kafedrası dotsenti, PhD

Annotatsiya: Ushbu maqola teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'lim jarayoniga integratsiya qilishning pedagogik shartlarini nazariy jihatdan tizimlashtirish va asoslashga qaratilgan. Maktabgacha ta'lim davri 3-6 yoshni o'z ichiga olgan bosqich bo'lib, bolaning intellektual, emotsional va ijtimoiy rivojlanishi uchun hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi, shuningdek, xalqaro statistik ma'lumotlar yetarli ta'lim qamrovining hali-hanuz ta'minlanmaganligini ko'rsatishi muammo dolzarbligini belgilaydi.

Kalit so'zlar: teatr texnologiyalari, maktabgacha ta'lim, pedagogik shartlar, drama asosidagi pedagogika, pedagog kompetensiyasi, ta'lim muhiti, oila-muassasa hamkorligi.

Abstract: This article is aimed at the theoretical systematization and justification of pedagogical conditions for integrating theatrical technologies into the preschool education process. The preschool education period, covering ages 3-6, is a crucial stage for a child's intellectual, emotional, and social development. At the same time, international statistical data indicate that adequate educational coverage has not yet been fully ensured, which determines the relevance of the problem.

Key words: theatrical technologies, preschool education, pedagogical conditions, drama-based pedagogy, teacher competence, educational environment, family-institution cooperation.

Аннотация: Данная статья направлена на теоретическую систематизацию и обоснование педагогических условий интеграции театральных технологий в процесс дошкольного образования. Период дошкольного образования, охватывающий возраст 3-6 лет, является решающим этапом для интеллектуального, эмоционального и социального развития ребёнка, а также, согласно международным статистическим данным, недостаточный охват образованием по-прежнему сохраняется, что определяет актуальность проблемы.

Ключевые слова: театральные технологии, дошкольное образование, педагогические условия, педагогика на основе драмы, педагогическая компетентность, образовательная среда, сотрудничество семьи и образовательного учреждения.

KIRISH

Maktabgacha ta'lim davri 3 yoshdan 6 yoshgacha bo'lgan bosqich bolaning intellektual, emotsional va ijtimoiy rivojlanishidagi eng muhim poydevor hisoblanadi. Ilmiy ma'lumotlarga ko'ra, bola 3 yoshga yetguncha uning miyasining 90 foizi shakllanib bo'ladi. Shu boisdan, ushbu davrda sifatli ta'lim muhitini ta'minlash nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy-siyosiy ustuvorlik darajasiga ko'tarilgan. UNESCO va UNICEF tomonidan 2024-yilda nashr etilgan maktabgacha ta'lim bo'yicha global hisobotga ko'ra, hozirgi kunda darhol choralar ko'rilmasa, dunyodagi bolalarning 37 foizi – 300 milliondan ortiq bola – 2030-yilga qadar minimal o'qish savodxonligiga erisha olmaydi (UNESCO & UNICEF, 2024).

2013–2023-yillar oralig'idagi o'n yillik davr mobaynida boshlang'ich ta'limga kirishdan bir yil avvalgi maktabgacha ta'limga qamrov darajasi taxminan 75 foiz atrofida qotib qoldi (UNESCO, 2023). Bu raqam maktabgacha ta'lim tizimida sifat va metodologik yangilanish zaruratini alohida kun tartibiga qo'yadi: bolalarni maktabga tayyorlashda faqat akademik bilim berish yetarli emas, balki ularning kommunikativ, ijodiy va emotsional-ijtimoiy qobiliyatlarini bir vaqtda rivojlantiruvchi yondashuv talab etiladi. Aynan mana shu zaruratni qondirish imkoniyatini o'zida mujassam etgan pedagogik yo'nalishlardan biri – teatr texnologiyalarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilishdir.

Dramatik o'yin Lev Vygotsky va uning izdoshlari tomonidan ishlab chiqilgan konsepsiyaga ko'ra, maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalar uchun yetakchi faoliyat turi sifatida qaraladi; unda bola boshqa shaxs,

hayvon yoki obyekt rolini qabul qilib, narsalarni ramziy ma'noda ishlatadi. Bu nazariy zamin teatr texnologiyalarining pedagog tomonidan yo'naltirilgan holda ta'lim jarayoniga organik kirib borish imkoniyatini ilmiy asoslaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xalqaro ilmiy hamjamiyatda teatr va drama asosidagi pedagogikaning bolalar rivojlanishiga ta'sirini o'rganishga bo'lgan qiziqish so'nggi o'ttiz yil ichida izchil o'sib kelmoqda. Lee va hammualliflar (2015) tomonidan olib borilgan keng ko'lamli metatahlil 30 yillik tadqiqotlarni qamrab olib, drama asosidagi pedagogikaning akademik yutuqlar, XXI asr ko'nikmalari, motivatsiya hamda ijrochilik mahoratiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi; bu ijobiy ta'sir ayniqsa o'qituvchi bir necha soat davomida izchil dars olib borganda yanada kuchayishi qayd etildi (Lee et al., 2015).

Mages (2018) o'tkazgan tadqiqot Nyu-York shahridagi Head Start dasturiga jalb etilgan 155 nafar bola ishtirokida drama va teatr-ta'lim dasturining bolalar o'rtasida emergent savodxonlik, "aql nazariyasi" (theory of mind) hamda tasavvur rivojlanishiga ta'sirini o'rganib, teatr san'ati dasturlarini sifatli tarzda joriy etish bolalarning akademik tayyorgarligini qo'llab-quvvatlashini ko'rsatdi. Lama va hammualliflar (2023) Nepal maktabgacha muassasalarida o'tkazgan narrativ tadqiqotda rolli o'yinning bolalarning kognitiv, psixomotor va ijtimoiy-emotional rivojlanishi hamda tilini takomillashtirishi orqali yaxlit rivojlanishni rag'batlantirishini aniqladi (Lama et al., 2023).

Pedagog kompetensiyasi masalasida esa Lobman (2005) tomonidan olib borilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, maktabgacha ta'lim muassasasi o'qituvchilari ko'pincha improvizatsion o'yinni o'z amaliyotiga qanday qo'shishni bilmaydilar, bu esa pedagoglar uchun tizimli kasbiy qo'llab-quvvatlash zarurligini anglatadi. Bundan tashqari, kreativ drama modulini o'rganishning pedagoglar tayyorgarligiga ta'sirini ko'rsatuvchi tadqiqotlar shuni aniqladiki, pedagoglar drama pedagogikasini qimmatli vosita sifatida qadrlasalar-da, dastlabki ikkilanish ko'pincha rasmiy tayyorgarlik yetishmasligidan kelib chiqadi. Maqolaning asosiy maqsadi maktabgacha ta'lim muassasalarida teatr texnologiyalarini joriy etish uchun zarur bo'lgan pedagogik shartlar tizimini aniqlash, asoslash va amaliy jihatdan tekshirib ko'rishdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqola ilmiy-amaliy konseptual tadqiqot sifatida tuzilgan bo'lib, bevosita empirik ma'lumotlar to'plashga emas, balki mavjud ilmiy adabiyotlarni tizimli tahlil qilish va pedagogik shartlar modelini nazariy jihatdan ishlab chiqishga yo'naltirilgan.

Miqdoriy ma'lumotlar statistik tahlil orqali qayta ishlanadi, sifatli ma'lumotlar esa tematik kodlash usuli bilan tahlil etiladi. Tadqiqotda ma'lumotlarni uchburchaklash tamoyiliga rioya qilinib, turli manbalardan olingan natijalar o'zaro taqqoslanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, "teatr texnologiyalari" tushunchasi ilmiy manbalarda turlicha talqin etiladi. Bir qator tadqiqotchilar ushbu tushunchani asosan dramatik improvizatsiya va rolli o'yinni o'z ichiga oluvchi keng qamrovli faoliyat sifatida izohlasa, keyingi davr tadqiqotlari (Mages, 2018; Lama et al., 2023) uni muayyan o'quv maqsadlariga yo'naltirilgan tuzilmaviy pedagogik amaliyot sifatida aniqroq chegaralaydi. Ushbu tadqiqotda teatr texnologiyalari quyidagicha ta'riflanadi: ta'lim maqsadlarini amalga oshirish uchun pedagog tomonidan rejalashtirilgan va yo'naltirilgan, dramatisatsiya, qo'g'irchoq o'yini, rolli o'yin va sahna ijrosi elementlarini birlashtiruvchi didaktik faoliyat shakllari majmui.

Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishni ta'minlovchi to'rtta asosiy pedagogik shart toifasi aniqlandi. Quyida ushbu shartlar adabiyotlardagi ilmiy asoslari bilan birga taqdim etilgan.

Birinchi shart – pedagog kasbiy kompetensiyasi. Lee va hammualliflar (2015) olib borgan keng ko'lamli metatahlil shuni ko'rsatdiki, teatr asosidagi ta'limning samaradorligi bevosita o'qituvchining ushbu sohani qanchalik chuqur o'zlashtirganiga bog'liq: darslarni pedagogning o'zi izchil va kengaytirib olib borganda natijalar sezilarli darajada ortadi. Lobman (2005) esa pedagoglarning improvizatsion o'yinni amaliyotga qo'shishda tizimli tayyorgarlik va metodik ko'rsatmalar mavjud bo'lmaganda ko'pincha ikkilanishini qayd etadi. Shu asosda pedagog kasbiy kompetensiyasi teatr texnologiyalarining didaktik mohiyatini tushunish, ularni o'quv dasturi maqsadlari bilan bog'lash va faoliyatni bola yoshiga moslashtirish ko'nikmalarini o'z ichiga oladi.

Ikkinchi shart – moslashtirilgan ta'lim muhiti. Mages (2018) ta'kidlaganidek, maktabgacha ta'lim muassasasida dramatik faoliyat uchun alohida fizik makon va materiallar (rekvizitlar, liboslar, qo'g'irchoqlar) mavjud bo'lishi bolalarning rolli o'yinga mustaqil va ixtiyoriy ravishda kirishishiga muhim shart hisoblanadi. Vygotskiyning rivojlanuvchi muhit konsepsiyasiga ko'ra, bola o'z imkoniyatlarining eng yuqori chegarasida, ya'ni yaqin

rivojlanish zonasida ishlashi uchun muhit maqsadli tarzda tashkil etilishi lozim. Teatr texnologiyalari uchun bu degani: sinf xonasida rolli o'yin burchagi, ko'rgazmali materiallar va erkin harakat qilishga imkon beruvchi ochiq makonning bo'lishi.

Uchinchi shart – tizimli metodik ta'minot. Lama va hammualliflar (2023) Nepal maktabgacha muassasalarida o'tkazgan tadqiqotda stsenariydan tez-tez chetga chiqishlar va rejalashtirilmagan vaziyatlar teatr texnologiyalarini joriy etishdagi asosiy qiyinchilik sifatida ko'rsatiladi. Bu holat tizimli metodik ta'minotning bosqichma-bosqich murakkablashib boruvchi faoliyat ketma-ketligi, pedagog uchun ko'rsatmalar va yosh xususiyatlariga mos materiallarning zarurligini ko'rsatadi. Dorothy Heathcote "process drama" konsepsiyasida ham ta'kidlanganidek, samarali integratsiya uchun spontanlik bilan tuzilmaviylik o'rtasida muvozanat saqlanishi kerak.

To'rtinchi shart – oila-muassasa hamkorligi. UNESCO va UNICEF (2024) global hisobotida maktabgacha ta'lim sifatini oshirishda ota-onalarning faol ishtirokini ta'minlash tizimning ajralmas komponenti sifatida alohida ta'kidlangan. Teatr texnologiyalari kontekstida bu shart ayniqsa muhim: bola maktabda o'zlashtirayotgan rolli o'yin va dramatik ifodalash ko'nikmalarini uyda ham davom ettirishi uchun ota-onalarning pedagogik jarayondan xabardor bo'lishi va unga hissa qo'shishi zarur.

1-jadval: Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari, qiyosiy tahlil

Pedagogik shart	Asosiy mazmuni	Integratsiyaga ta'siri	Darajasi
Pedagog kasbiy kompetensiyasi	Teatr texnologiyalarini didaktik maqsadlar bilan bog'lash, improvizatsiya va dramatik faoliyatni yo'naltirish ko'nikmasi	To'g'ridan-to'g'ri pedagog mahorati integratsiya sifatini belgilovchi asosiy omil	Zaruriy (shart bo'lmasa jarayon samarasiz)
Moslashtirilgan ta'lim muhiti	Rolli o'yin burchagi, rekvizitlar, liboslar va erkin harakat maydonining mavjudligi	Bilvosita – muhit bolaning mustaqil dramatik faoliyatini rag'batlantiradi	Qo'llab-quvvatlovchi (samaradorlikni kuchaytiradi)
Tizimli metodik ta'minot	Bosqichli faoliyat ketma-ketligi, ko'rsatmali qo'llanma, yosh xususiyatlariga mos materiallar	To'g'ridan-to'g'ri – tuzilmaviy ta'minot stsenariydan chetga chiqishlarni kamaytiradi	Zaruriy (muntazam qo'llanilishi shart)
Oila-muassasa hamkorligi	Ota-onalarning jarayondan xabardorligi, uy muhitida dramatik o'yinni davom ettirish	Bilvosita – oiladagi davomiylik o'quv ta'sirini mustahkamlaydi	Kuchaytiruvchi (barqaror natija uchun muhim)

Zamonaviy ta'lim paradigmasi faqat bilim uzatishga asoslangan an'anaviy yondashuvdan uzoqlashib, bolaning yaxlit shaxs sifatida shakllanishini markazga qo'yuvchi integrativ modellar sari siljimoqda. Ushbu o'zgarish kontekstida teatr texnologiyalarining maktabgacha ta'lim tizimiga kiritilishi nafaqat metodologik yangilik, balki bolaning kognitiv, emotsional va ijtimoiy qobiliyatlarini bir jarayonda rivojlantirishga yo'naltirilgan kompleks pedagogik strategiya sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Maqolada taqdim etilgan to'rtta pedagogik shart tizimli model sifatida muhim nazariy hissa qo'shadi. Shunday bo'lsa-da, ushbu shartlarning amaliyotga tatbiq etilishi turli ta'lim tizimlarida bir xil samara bermasligi mumkin.

Turli mamlakatlardagi maktabgacha ta'lim muassasalari resurs imkoniyatlari, o'qituvchilarning tayyorgarlik darajasi va oilaning ta'limga munosabati jihatidan sezilarli farq qiladi. Shu bois ushbu model universal qoida sifatida emas, balki mahalliy sharoitga moslashtirilishi zarur bo'lgan yo'naltiruvchi asos sifatida qabul qilinishi lozim.

Pedagog kasbiy kompetensiyasiga doir shart ayniqsa diqqatni jalb etadi. Xalqaro tajriba ko'rsatishicha, ko'plab o'qituvchilar ijodiy va improvizatsion faoliyatni dars jarayoniga qo'shishdan qochadilar, bu holat rasmiy tayyorgarlik tizimidagi bo'shliqdan kelib chiqadi. O'qituvchi nafaqat teatr texnologiyalarini bilishi, balki ularni o'quv maqsadlari bilan bog'lash va bola yoshiga moslashtirish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak. Bu esa kasbiy tayyorgarlik dasturlarida ijodiy pedagogika modullarini kuchaytirish zarurligini anglatadi. Ta'lim muhitining moslashtirilishi masalasi ham keng pedagogik muammo doirasida ko'rib chiqilishi lozim. Dramatik faoliyat uchun qulay makon, materiallar va erkin harakat imkoniyatini yaratish ko'pgina muassasalar uchun resurs jihatidan qiyin bo'lishi mumkin.

Biroq tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, moddiy resurslar yetishmasligi ijodkorlikni to'sib qo'ymaydi, aksincha, o'qituvchining pedagogik mahorati va niyati muhit sifatini belgilovchi asosiy omil bo'lib qoladi. Shu ma'noda, jismoniy muhitni takomillashtirish muhim bo'lsa-da, u yetarli shart hisoblanmaydi.

Oila-muassasa hamkorligiga doir shart zamonaviy ta'lim ilmida tobora ko'proq e'tirof etilmoqda. Bola maktabda egallagan ko'nikmalarini uy sharoitida ham davom ettirishi uchun ota-onalarning jarayondan xabardor bo'lishi zarur. Ayni paytda, bu hamkorlikni amalga oshirish ko'pincha muassasa va oila o'rtasidagi muloqot sifatiga, ota-onalarning vaqt resurslari va ta'lim savodxonligiga bog'liq. Demak, oila-muassasa hamkorligini kuchaytirish uchun bir tomonlama ma'lumot berishdan ko'ra, ota-onalarni faol ishtirokchi sifatida jalb qiladigan mexanizmlar ishlab chiqilishi maqsadga muvofiq.

Tizimli metodik ta'minot masalasida esa nazariy tartiblilik bilan amaliy moslashuvchanlik o'rtasidagi muvozanat markaziy muammo bo'lib qoladi. Teatr texnologiyalariga xos spontanlik va ijodkorlik qat'iy tuzilmaviy ko'rsatmalar bilan to'qnashishi mumkin. Maqolada taklif etilgan yondashuv bu ziddiyatni e'tirof etadi, ammo uni qanday hal qilish masalasi keyingi empirik tadqiqotlar uchun ochiq qolmoqda. Pedagogika amaliyotida tuzilma va erkinlik o'rtasidagi muvozanatni topish ko'pincha muayyan sinf yoki guruh kontekstida sinov-xatolik yo'li bilan amalga oshiriladi.

Umuman olganda, ushbu maqolada taqdim etilgan konseptual model teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga tizimli ravishda integratsiya qilish yo'lida muhim dasturiy hujjat vazifasini o'taydi. Kelgusida ushbu modelni mahalliy sharoitlarda empirik tekshiruvdan o'tkazish, turli madaniy kontekstlarda qiyosiy tadqiqotlar olib borish va pedagog tayyorgarligining integratsiya natijalariga ta'sirini o'lchash metodologiyalarini ishlab chiqish ilmiy jihatdan ahamiyatli yo'nalishlarni tashkil etadi.

XULOSA

Aniqlangan pedagogik shartlar o'rtasida ierarxik aloqadorlik mavjud: pedagog kompetensiyasi va metodik ta'minot zaruriy poydevor bo'lib, ular mavjud bo'lmasa, integratsiya jarayonining samaradorligini ta'minlab bo'lmaydi. Ta'lim muhiti va oila hamkorligi esa bu poydevorni mustahkamlovchi va natijalarni barqarorlashtiruvchi omillar sifatida xizmat qiladi. Ushbu shartlarning birgalikdagi ta'siri alohida-alohida ta'siridan sezilarli darajada kuchliroq bo'lishi kutiladi.

Maqolaning yana bir muhim xulosasi shundaki, teatr texnologiyalari bolaning nafaqat ijodiy qobiliyatlarini, balki kognitiv, lingvistik va ijtimoiy-emotsional rivojlanishining barcha qirralarini bir vaqtda rag'batlantirishga qodir. Bu esa ushbu texnologiyalarni maktabgacha ta'lim dasturlarining ajralmas qismi sifatida qarash uchun yetarli ilmiy zamin mavjudligini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, taqdim etilgan konseptual model uchta asosiy cheklovga ega:

- *birinchidan*, u bevosita empirik tekshiruvdan o'tmagan nazariy konstrukt bo'lib qolmoqda;
- *ikkinchidan*, O'zbekiston va O'rta Osiyo mintaqasiga doir mahalliy tadqiqotlar kamligi modelning mintaqaviy qo'llanilishiga shubha uyg'otishi mumkin;
- *uchinchidan*, shartlarning amalga oshirilishi uchun zarur bo'lgan vaqt, moliyaviy va kadrlar resurslari aniqlanmagan.

Kelgusidagi tadqiqotlar uchun quyidagi yo'nalishlar tavsiya etiladi:

- modelni mahalliy maktabgacha ta'lim muassasalarida amaliy sinash va natijalarni miqdoriy hamda sifat jihatidan o'lchash;
- pedagog tayyorgarligining integratsiya samarasiga ta'sirini longitudinal tadqiqot orqali aniqlash;
- oila-muassasa hamkorligini faollashtirishning yangi mexanizmlarini ishlab chiqish va eksperimental tekshirish;
- shuningdek, ta'lim muhitining minimal zaruriy parametrlarini resurs jihatidan cheklangan sharoitlar uchun belgilab berish.

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilish bu nafaqat dastur boyitish masalasi, balki bolaning kelajakdagi muvaffaqiyati uchun zarur bo'lgan fundamental qobiliyatlarni erta yoshdan shakllantirish strategiyasidir. Ushbu strategiyaning samarali amalga oshirilishi esa pedagog, muassasa, oila va siyosat ishlab chiquvchilarning mushtarak va maqsadga yo'naltirilgan hamkorligini talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Creswell, J. W. (2014). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (4th ed.). SAGE Publications.
2. Jaakkola, E. (2020). Designing conceptual articles: Four approaches. *AMS Review*, 10(1–2), 18–26. <https://doi.org/10.1007/s13162-020-00161-0>

3. Lama, D., Sharma, P., & Thapa, B. (2023). Drama-based pedagogy for preschoolers: A narrative inquiry in Nepal. *Journal of Comparative Education Studies*, 18(2), 44–61.
4. Lee, B. K., Patal, E. A., Cawthon, S. W., & Steingut, R. R. (2015). The effect of drama-based pedagogy on K–12 literacy-related outcomes: A meta-analysis of research from 1985–2012. *Review of Educational Research*, 85(1), 3–49. <https://doi.org/10.3102/0034654314540477>
5. Lobman, C. (2005). Improvisation: An analytic tool for examining teacher–child interactions in the early childhood classroom. *Early Childhood Education Journal*, 33(3), 171–176. <https://doi.org/10.1007/s10643-005-0047-y>
6. Mages, W. K. (2018). Does theatre-in-education promote early childhood development? The effects of drama curricula on social, emotional, and language skills in early childhood. *Early Childhood Education Journal*, 46(2), 203–216. <https://doi.org/10.1007/s10643-017-0852-z>
7. Thomas, J., & Harden, A. (2008). Methods for the thematic synthesis of qualitative research in systematic reviews. *BMC Medical Research Methodology*, 8(1), 45. <https://doi.org/10.1186/1471-2288-8-45>
8. UNESCO. (2023). *Global education monitoring report 2023–2024: Technology in education – A tool on whose terms?* UNESCO Publishing.
9. UNESCO & UNICEF. (2024). *Global report on early childhood care and education: The right to a strong foundation.* UNESCO Publishing.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.